

будови навчальних планів і, врешті-решт, більш інтенсивної самостійної роботи студентів. Зараз знання, так би мовити, нав'язуються студентам викладачем, йде повторення тих загальних положень, які містяться в підручнику. Потрібен двосторонній рух знань. Такий підхід вимагає значної самостійної (долекційної) підготовки студентів, ознайомлення з певною літературою, а лекції повинні мати проблемний або оглядовий характер, що потребує від викладача поглиблених знань проблеми, власних поглядів на її вирішення, результатів досліджень, узагальнень практики, своє бачення перспектив розвитку науки тощо. Очевидно, що зміна вектора викладання дисциплін передбачає використання комп'ютерної та іншої техніки, оскільки ніяка бібліотека вузу не може мати відповідний (за кількістю екземплярів) фонд літератури.

Ідея професіоналізації і спеціалізації при такому підході не суперечить концепціям моделі фахівця як "цілісної особистості в цілісному світі".

*О.В. Лисодед, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПРО НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Кримінально-виконавче право (до недавнього часу – виправно-трудове) належить до кодифікованих галузей права. 23 грудня 1970 р. був прийнятий і з 1 червня 1971 р. набув чинності Виправно-трудовий кодекс України (далі – ВТК). За цей час до ВТК внесено численні зміни і доповнення, особливо за часів розбудови України як незалежної держави. Найбільш суттєві з них було внесено у 1994 р. (у результаті чого багато норм ВТК, хоч і не повною мірою, приведено у відповідність до норм міжнародних стандартів поведження із засудженими) та у 2001 р. у зв'язку із запровадженням такого виду покарання, як довічне позбавлення волі, та приведенням норм ВТК у відповідність із положеннями нового Кримінального кодексу України. Проте ж останнє офіційне видання тексту ВТК, наскільки нам відомо, було здійснене ще у 1987 р. Відтоді проблему забезпечення студентів кодифікованим текстом ВТК вирішують окремі науковці чи юридичні видавництва шляхом видання неофіційного тексту зі змінами та доповненнями на те чи інше число відповідного місяця і року. Слід зазначити, що такі видання інколи мають певні розбіжності з офіційним текстом, особливо при перекладі на російську мову, на що потрібно постійно звертати увагу студентів.

Крім ВТК багато норм виправно-трудового законодавства міститься в інших нормативних актах: законах України, указах Президента Украї-

ни, відомчих положеннях МВС України, Державного департаменту України з питань виконання покарань (далі – Департамент) тощо, деякі з них прийнято ще за часів СРСР. Під час підготовки до занять студенти, як правило, користуються також неофіційними текстами таких актів, наприклад Положенням про порядок і умови виконання в Україні кримінальних покарань, не пов'язаних із заходами виправно-трудового впливу, яке затверджено Указом Президії Верховної Ради УРСР від 22.07.1984 р., та ін.

Однак і студенти, і викладачі в окремих випадках не можуть ознайомитися ні з офіційним, ні з неофіційним текстом деяких нормативних актів. Насамперед це стосується Правил внутрішнього розпорядку виправно-трудових установ. В останній редакції вони були затверджені наказом Департаменту від 05.06.2000 р. № 110 із грифом “не для друку”. Ці Правила, на нашу думку, є другим після ВТК за важливістю нормативним актом, положення якого повинні знати студенти при вивченні курсу кримінально-виконавчого права. Якщо ВТК установлює певні обмеження прав і свобод засуджених (на побачення, телефонні розмови, отримання передач, посилок, бандеролей, грошових переказів тощо), заходи стягнення і безпеки, які застосовуються до засуджених, то Правила вказують, як це повинно здійснюватись у виправно-трудових установах.

Позицію Департаменту з цього питання не можна визнати обґрунтованою, бо нічого таємного нова редакція цих Правил не містить. Департамент як орган, що безпосередньо реалізує єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, проводить реформу кримінально-виконавчої системи, навпаки, повинен бути зацікавлений у тому, щоб юристи добре знали кримінально-виконавче право й уміло застосовували його на практиці. Проте здається, що Департамент стосовно цього питання взяв за основу не найкращий досвід МВС України, яке раніше керувало кримінально-виконавчою системою і робило все, щоб ця система була максимально закритою.

Безумовно, в окремих випадках надання відповідного грифу тим чи іншим документам виправдане (наприклад, Інструкція з організації охорони виправно-трудових установ, яка затверджена наказом від 09.06.2000 р. № 125). Однак незрозуміло, чому наказ від 12.04.2000 р. № 61, яким затверджено та введено в дію Інструкцію про порядок подання до Адміністрації Президента України матеріалів за клопотаннями про помилування засуджених та виконання указів Президента України з питань помилування, має гриф “для службового користування”. На нашу думку, не було б нічого поганого, якби цей порядок був обговорений студентами під час розгляду теми “Звільнення від відбування покарання”.

Викладачі кафедри кримінології і кримінально-виконавчого права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого мають певну перевагу перед викладачами деяких інших юридичних закладів, де вивчається курс кримінально-виконавчого права, маючи можливість ознайомитися з

йомитися з окремою частиною нормативних актів Департаменту, які не публікуються в офіційних виданнях, на факультеті з підготовки кадрів для Департаменту, два роки тому створеному у структурі академії і який за розсилкою Департаменту одержує такі документи. Проте і тут є певні недоліки. Наприклад, з 1998 р. Департамент два рази на рік видає інформаційний бюлетень, в якому висвітлюється оперативно-службова і виробничо-господарська діяльність органів і установ виконання покарань України за той чи інший рік, однак цей бюлетень на зазначений факультет не надходить. Між тим дані, які наводяться у цих бюлетенях, змогли б доповнити лекції з багатьох тем курсу кримінально-виконавчого права.

Таким чином, викладання курсу кримінально-виконавчого права і засвоєння його студентами залежить не тільки від належної теоретичної підготовки лектора чи викладача, який проводить практичні заняття, а й від забезпечення цього курсу відповідними нормативними актами. Вбачається, що існуюча практика Державного департаменту України з питань виконання покарань щодо цього повинна бути переглянута. І взагалі державним органам та установам слід повернутися до періодичного офіційного опублікування нормативних актів, особливо тих, які обмежують права людини і громадянина.

*І.О. Христинч, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПРАВОВА СТАТИСТИКА У СТРУКТУРІ ЗНАНЬ ПРАВНИКА

Важко переоцінити значення правової статистики у справі підготовки спеціалістів-правників. Статистичні дані, вміло опрацьовані, дають змогу встановити і з'ясувати тенденції розвитку різних правових явищ, а також поліпшити прокурорський нагляд за дотриманням законності в діяльності всіх правоохоронних органів. Показники правової статистики – цінне джерело, за допомогою якого контролюючі органи мають можливість перевіряти і виявляти недоліки у діяльності підвідомчих правоохоронних органів з метою вжиття дійових заходів до їх ліквідації. За допомогою аналізу статистичних даних можна оцінити діяльність різних органів юстиції. Водночас правова статистика надає матеріал для вирішення питання щодо дислокації закладів органів юстиції, їх фінансування, планування штатного складу, підготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації.

Майбутній юрист повинен орієнтуватись у методах і прийомах статистичного аналізу розвитку суспільних явищ. Вивчення статистичних методів досліджень розширює поле зору студентів і, крім того, допомагає їм краще розбиратися в особливостях соціально-економічного розвитку держави, її правової системи, оцінювати ефективність діяльності право-